

Teorija praksi

Mesto in vloga javnega govornega nastopanja v izbranih evropskih študijskih programih za izobraževanje učiteljev razrednega pouka

Dr. Tomaž Petek
Pedagoška fakulteta
Univerze v Ljubljani

Povzetek: Prispevek obravnava mesto in vlogo javnega govornega nastopanja v treh izbranih študijskih programih za izobraževanje učiteljev razrednega pouka v tujini, ki jih izvajajo na različnih univerzah, tj. na Karlovi univerzi v Pragi (Češka), Univerzi v Talinu (Estonija) in na Univerzi v Helsinkih (Finska). Temu področju povsod po Evropi dajejo velik poudarek. Za omenjeni študij je potrebna visoka ozaveščenost študentov o javnem govornem nastopanju; to morajo tudi dokazati pri sprejemnih in/ali zaključnih izpiti, ves čas pa pri sprotne delu, kar je razvidno iz pregleda ciljev, vsebin in metod, povezanih z javnim govornim nastopanjem prihodnjih profesorjev/magistrov razrednega pouka, pri posameznih predmetih. **Gljučne besede:** izobraževanje učiteljev razrednega pouka v Evropi, študijski programi, javno govorno nastopanje (JGN), mesto JGN, vloga JGN. **The position and the role of public speaking in some European Primary Teaching Education programs of studies. Abstract:** This article deals with the position and the role of public speaking in three Primary Teaching Education programs of studies conducted at the Charles University in Prague, the Talinn University (Estonia) and the Helsinki University (Finland). Everywhere in Europe, this subject is considered to be very important. These studies require the students to be highly aware of public speaking. This awareness is tested in their entrance and final exams as well as during their academic activity, as is shown the list of the goals, contents and methods related to public speaking of the future Primary Level teacher. These are included in the programs of individual subjects. **Keywords:** Training of Primary Level teachers in Europe, programs of studies, public speaking (PS), position of PS, role of PS.

Uvod

Izobraževanje učiteljev razrednega pouka po Evropi poteka zelo različno – od visoke strokovne do univerzitetne stopnje. Ponekod za poučevanje na razredni stopnji zadošča triletni, tj. prvostopenjski program (Španija), ponekod pa zahtevajo petletnega, ki je lahko enoviti ali dvostopenjski (Umek idr. 2007). V analizo¹ izbranih evropskih programov za izobraževanje učiteljev razrednega pouka smo vključili Karlovo univerzo v Pragi (Češka)², Univerzo v Talinu (Estonija)³ in Univerzo v Helsinkih (Finska)⁴. Navedene tuje univerze (oz. njihove

programme) smo najprej izbrali zato, ker tako kot slovenski programi izvajajo program izobraževanja razrednih učiteljev na drugi/magistrski stopnji. Glavna spodbuda za izbor Finske je bila uspešnost njenih učencev ob mednarodnih raziskavah bralne pismenosti, kar gotovo kaže na učinkovit pouk. Pedagoški inštitut (2010: 13) navaja, da je bila v raziskavi PISA⁵ 2009 Finska edina evropska država, ki se je po uspehu učencev približala vodilnim azijskim državam. Oba preostala programa pa sta iz držav nekdanjega t. i. vzhodnega bloka, kar je mdr. vplivalo na našo izbiro.

Pri analizi, sintezi in pri primerjavi vseh omenjenih vsebin smo uporabili metodo analize, metodo sinteze in komparativno metodo.⁶

Izbrani evropski programi za izobraževanje učiteljev razrednega pouka

Vse izbrane države oz. njihove univerze in fakultete za poučevanje na nižji stopnji osnovne šole kot pogoj postavljajo končano drugo stopnjo študija (5 let); razlike se pojavljajo v organiziranosti. Finska pozna sistem 3 + 2 (1. stopnja + 2. stopnja), Estonija 5 + 0, Češka pa ponuja oba sistema. Finska in Češka omogočata izhod po prvi stopnji, vendar v tem primeru samostojno poučevanje ni mogoče, kar velja tudi za slovenske programe⁷. V vseh treh izbranih evropskih programih za izobraževanje učiteljev (Češka, Estonija, Finska) diplomanti po končani 2. stopnji pridobijo naslov magister izobraževanja.

Predmetnik primerjanih programov⁸

Študentje se na vseh primerjanih univerzah usposobijo za poučevanje maternega jezika, matematike, naravoslovja in družboslovja na razredni stopnji.

Na Pedagoški fakulteti Karlove univerze v Pragi sta poklicno jedro in težišče študija pedagoško-psihološki modul in modul predmetnih didaktik. Študentje se v petletnem celovitem študiju posebej specializirajo za eno izmed vzgojnih področij (za glasbeno, likovno, športno ali za dramsko vzgojo) ali za poučevanje enega izmed tujih jezikov (angleški, nemški ali francoski). Zaključek študijskega programa omogoča poučevanje na razredni stopnji in odpira pot k vseživljenjskemu izobraževanju, vključno z doktorskim študijem na področju pedagogike.

Na Pedagoški fakulteti Univerze v Talinu so teoretični predmeti povezani s praktičnimi dejavnostmi. Študentje pridobijo kompetence za poučevanje maternega jezika, matematike, naravoslovja in družboslovja od 1. do 5. razreda ter zgodovine v 5. in 6. razredu. Izmed ročnih del, glasbene vzgoje, športne vzgoje, likovne vzgoje in umet-

nostne vzgoje izberejo dva predmeta, ki ju lahko poučujejo od 1. do 3. razreda. Z zaključno oceno »satisfactory« pri matematiki pa lahko diplomanti poučujejo tudi matematiko v 2. triletju osnovne šole.

Na Pedagoški fakulteti Univerze v Helsinkih pa je osrednja ideja pri izobraževanju razrednih učiteljev spodbujanje študentovega razvoja z razvijanjem kolektivne delovne kulture in akcijske kulture, različnih delovnih metod, študentove sposobnosti za argumentiranje. Glavni predmet v izobraževanju razrednih učiteljev je izobraževanje ali pedagoška psihologija. Študij vključuje tudi obvezne manjše (minor) predmetne module, ki so sestavljeni iz predmetov in medpredmetnih tem, ki se poučujejo v osnovnih šolah. Dodatno lahko študent izbere enega ali dva manjša predmeta. Če razredni učitelj zbere skupaj 60 kreditnih točk za predmet, dobi kvalifikacijo, da ga lahko poučuje tudi v 2. triadi osnovnošolskega izobraževanja.

Mesto in vloga javnega govornega nastopanja v izbranih evropskih študijskih programih za izobraževanje učiteljev razrednega pouka⁹

Mesto in vlogo javnega govornega nastopanja v študijskih programih za izobraževanje učiteljev razrednega pouka je mogoče opazovati z več vidikov: glede na predmetne vsebine programa in z njimi povezane cilje/kompetence lahko govorimo o neposrednem in posrednem razvijanju javnega govornega nastopanja. Vlogo, ki se pripisuje javnemu govornemu nastopanju, pa lahko izražajo tudi druge zahteve oz. dejavnosti.

Program razrednega pouka (RP) na Univerzi v Pragi (Češka)

Razvijanje javnega govornega nastopanja na RP Univerze v Pragi

Neposredno se javno govorno nastopanje razvija pri predmetih češki jezik in literatura z didaktiko, pri katerih se mdr. pripravljajo tudi na javno govorno nastopanje.

Posredno pa javno govorno nastopanje študentje razvijajo pri vseh predmetih (temeljnih pedagoških predmetih, predmetih stroke, predmetih didaktikah in pri izbirnih predmetih), ker velikokrat nastopajo, ko predstavljajo/zagovarjajo seminarske naloge idr. Velik del izkušenj na področju javnega govornega nastopanja študentom prinese tudi praksa. Predvidena je v 3. in 4. letniku. Študentje imajo približno 40 dni strnjene prakse in približno 90 dni (1–2 dopoldneva na teden), vezanih na specialne didaktike.

Med druge s programom predvidene dejavnosti, prek katerih se izraža vloga/mesto javnega govornega nastopanja, pa uvrščamo sprejemni izpit, ki ga morajo opraviti tisti, ki se želijo vpisati v program razrednega pouka. Pri tem se ustno preverjajo sposobnost kandidata za študij izbranih predmetov, njegova motivacija in ustreznost drugim merilom za vpis na študijski program ter izbor zelenih predmetov. To kaže na pomembnost usposobljenosti za javno govorno nastopanje. Študij razrednega pouka se konča z magistrskim delom – državnim zaključnim izpitom, ki poleg pedagogike, matematike z didaktiko in izbrane specializacije vsebuje tudi češki jezik in literaturo z didaktiko, pri čemer mora biti študent visoko govorno usposobljen, kar pomeni, da daje fakulteta javnemu govornemu nastopanju velik pomen.

Cilji, vsebine in metode, ki so povezani z razvijanjem javnega govornega nastopanja

Cilji predmetov češki jezik in literatura z didaktiko, ki so neposredno povezani z javnim govornim nastopanjem, so naslednji: poznavanje načinov tvorjenja besedil, zmožnost tvorjenja besedil različnih vrst, usvojitve različnih načinov razvijanja teme, zlasti tistih, vezanih na strokovno oziroma znanstveno funkcijsko zvrst, kot so: argumentacija, dokazovanje, prepričevanje, zmožnost pravilne izgovorjave in naglaševanja, poznavanje socialne zvrstnosti češkega jezika s posebnim poudarkom na knjižni češčini, poglobljeno sistemsko znanje češke slovnice, učinkovito govorno nastopanje v najrazličnejših sporazumevalnih situacijah, tudi zahtevnejših.

Vsebine predmetov češki jezik in literatura z didaktiko, ki so neposredno povezane z javnim govornim nastopanjem, so naslednje: govorni položaji, načini tvorjenja različnih besedil, načini razvijanja teme, besedilne vrste, pravorečje, socialna in funkcijska zvrstnost češkega jezika,

členitev po aktualnosti, besedni red v povedi.

Med najpogostejšimi metodami dela so poleg pogovora in sodelovalnega učenja razlaga, razprava, delo z besedilom in igre vlog, delo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT).

Na podlagi predstavljenih ciljev, vsebin in metod sklepamo, da ta študijski program omogoča razvijanje javnega govornega nastopanja na različnih ravneh. V predmetnikih se pojavljajo cilji, ki so usmerjeni k (celostni) usvojitvi zmožnosti javnega govornega nastopanja, kar potrjujejo tudi predvidene vsebine. Predvidene kompetence študentov (prihodnjih učiteljev) na področju javnega govornega nastopanja so naslednje: učinkovito tvorjenje enogovornih govornih besedil različnih vrst in posledično učinkovito javno govorno nastopanje pri pouku in dejavnostih, povezanih s šolo.

Program razrednega pouka (RP) na Univerzi v Talinu (Estonija)

Razvijanje javnega govornega nastopanja na RP Univerze v Talinu

Neposredno se javno govorno nastopanje razvija pri maternem jeziku in specialni didaktiki maternega jezika, pri katerih mdr. tudi s pomočjo javnega govornega nastopanja študent pridobi kompetence za poučevanje materinščine in poučevanje vseh drugih predmetov – matematike, naravoslovja in družboslovja.

Posredno pa javno govorno nastopanje študentje razvijajo pri vseh predmetih (splošnih, tematskih in jedrnih), ker velikokrat nastopajo, ko predstavljajo/zagovarjajo seminarske naloge idr. Velik del izkušenj na področju javnega govornega nastopanja študentom prinese tudi praksa. Študentje imajo prakso pri učencih od 1. do 6. razreda, in sicer pripravljajo prakso od 1. do 3. razreda in aktivno prakso od 4. do 6. razreda.

Med druge s programom predvidene dejavnosti, prek katerih se izraža vloga/mesto javnega govornega nastopanja, pa uvrščamo državni izpit, ki ga morajo opraviti tisti, ki se želi vpisati v program razrednega pouka. Ta je mdr. sestavljen tudi iz maternega jezika, pri katerem se mora kandidat izkazati v javnem govornem nastopanju. Za neestonsko govoreče študente je pogoj vsaj 80-odstotna uspešnost na testu iz znanja estonščine.

Kandidat mora opraviti še fakultetni sprejemni izpit, na katerem se ob ustreznem javnem govornem nastopanju ugotavlja osebnostne lastnosti za opravljanje zelenega poklica.

Cilji, vsebine in metode, ki so povezani z razvijanjem javnega govornega nastopanja

Cilji predmetov materni jezik in specialna didaktika maternega jezika, ki so neposredno povezani z javnim govornim nastopanjem, so naslednji: usvojiti tehnike javnega govornega nastopanja in razumeti njegov proces, usvojiti govorne (retorične) spretnosti in načine argumentiranja v govornem diskurzu, usvojiti zakonitosti fonetike in fonologije, poznati različne načine priprave javne predstavitve strokovnega dela.

Vsebine predmetov materni jezik in specialna didaktika maternega jezika, ki so neposredno povezane z javnim govornim nastopanjem, so naslednje: temelji javnega govornega nastopanja, tvorjenje govornega besedila, merila besedilnosti, podrobna obravnava posameznih besedilnih vrst, pravorečne značilnosti estonskega jezika, modeli intonacije, registri govornega jezika, načini ustnega podajanja snovi.

Večina predmetov je organizirana v t. i. tečajnih oblikah; najpogostejše metode dela so: razlaga, pogovor, razprava, delo z besedilom, delo z audio- in videoposnetki, delo z IKT-jem.

Na podlagi predstavljenih ciljev, vsebin in metod sklepamo, da preučevani študijski program študentom omogoča tudi razvijanje javnega govornega nastopanja, da se to uresničuje postopoma in da se vsebine med predmetoma prepletajo. Predvidene kompetence študentov (prihodnjih učiteljev) na področju javnega govornega nastopanja so naslednje: obvladajo proces priprave na javno govorno nastopanje, znajo uporabljati tehnike javnega govornega nastopanja, usvojene imajo govorne (retorične) spretnosti.

Program razrednega pouka (RP) na Univerzi v Helsinkih (Finska)

Razvijanje javnega govornega nastopanja na RP Univerze v Helsinkih

Neposredno se javno govorno nastopanje razvija pri dveh predmetih v sklopu predmetnega pod-

ročja jezikovne in komunikacijske sposobnosti – materni jezik in govorna komunikacija.

Posredno pa javno govorno nastopanje študentje razvijajo pri vseh predmetih (Inpr. psihologija razvoja in učenja, specialna didaktika, uvod v predmet poučevanja, biologija, matematika, fizika, geografija, zgodovina, glasba). Velik del izkušenj na področju javnega govornega nastopanja študentom prinese tudi praksa. Študentje imajo prakso na drugi stopnji izobraževanja.

Med druge s programom predvidene dejavnosti, skozi katere se izraža vloga/mesto javnega govornega nastopanja, pa uvrščamo sprejemni izpit, ki ga morajo opraviti tisti, ki se želijo vpisati v program razrednega pouka. Pisnemu izpitu, ki temelji na eni ali več prebranih knjigah, sledi intervju (skupinski) in temu približno 10-minutni javni govorni nastop pred komisijo – študent dobi temo vnaprej. Javno govorno nastopanje ima tako že na začetku šolanja pomembno vlogo.

Cilji, vsebine in metode, ki so povezani z razvijanjem javnega govornega nastopanja

Cilji predmetov materni jezik in govorna komunikacija, ki so neposredno povezani z javnim govornim nastopanjem, so naslednji: usvojitev jezikovnih znanj, potrebnih za uspešno javno govorno nastopanje v standardnem jeziku, usvojitev različnih jezikovnih in komunikativnih kompetenc, sposobnost utemeljevanja, poročanja, opisovanja, pravilna uporaba posebnih govornih vzorcev v različnih okoliščinah.

Vsebine predmetov materni jezik in govorna komunikacija, ki so neposredno povezane z javnim govornim nastopanjem, so naslednje: značilnosti govornjenih besedil, prozodične lastnosti besedil, glasoslovje, govorni položaji, tipične besedilne vrste, kritično analiziranje in vrednotenje govornjenih besedil, merila besedilnosti, kohezijska sredstva, Griceove maksime¹⁰.

Študij poteka v večjih in manjših skupinah, interakcijske spretnosti pa sproti preizkušajo v praksi. Najpogostejše metode dela so: razlaga, pogovor, razprava, delo z besedilom, delo z IKT-jem.

Na podlagi predstavljenih ciljev, vsebin in metod sklepamo, da tudi ta študijski program omogoča razvijanje javnega govornega nastopanja na različnih ravneh. Študentje se mdr. načrtno usposablajo tudi za javno govorno nastopanje. Razvijajo

ozaveščenost o javnem govornem nastopanju ter s tem prispevajo k izboljšanju izobraževanja in poučevanja. Predmeta spodbujata uresničevanje jezikovnih kompetenc. Velik poudarek je na spora-zumevalnih spretnostih, ki so povezane s pridobivanjem informacij ter z učinkovito in s kritično recepcijo, proizvodnjo in s posredovanjem različnih sporočil. Predvidene kompetence študentov (prihodnjih učiteljev) na področju javnega govornega nastopanja so naslednje: jezikovna znanja za uspešno javno govorno nastopanje, sposobnost utemeljevanja, poročanja in opisovanja, kritično analiziranje in vrednotenje govornih besedil.

Sklep

Ugotovili smo, da so v izbranih študijskih programih za izobraževanje učiteljev razrednega pouka na vseh treh omenjenih tujih fakultetah konkretni cilji o razvijanju zmožnosti javnega govornega nastopanja pri študentih pa tudi vsebine, prek katerih se ta zmožnost lahko uresniči. Temu področju dajejo velik poudarek, kar je razvidno tudi iz drugih s programom predvidenih dejavnosti. Na Pedagoški fakulteti Karlove univerze v Pragi ima npr. javno govorno nastopanje pomembno vlogo pri sprejemnem in zaključnem izpitu, na Pedagoški fakulteti Univerze v Talinu morajo študentje opraviti t. i. državni izpit, na Pedagoški fakulteti Univerze v Helsinkih pa sprejemni izpit. Pri vseh omenjenih oblikah preverjanja znanja je za dosežen uspeh potrebna visoka ozaveščenost o javnem govornem nastopanju. Učitelj mora biti namreč za uspešno vzgojno-izobraževalno delo v razredu in tudi zunaj njega ustrezno usposobljen vsebinsko, didaktično in retorično (govornoizvedbeno). ■

Literatura in viri

1. Pedagoški inštitut (2010). *PISA 2009: Prvi rezultati*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
2. Petek, T. (2012). Mesto in vloga javnega govornega nastopanja v študijskih programih za izobraževanje učiteljev razrednega pouka. *Razredni pouk* 14 (3), 4–10.
3. Toš, N., Hafner Fink, M. (1998). *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.
4. Umek, M. idr. (2007). *Vloga za pridobitev soglasja k univerzitet-*

nemu študijskemu programu razredni pouk PeF UL. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (neobjavljeni vir).

5. Vogel, J. (2002). *Neposredno razvijanje poslušanja z razumevanjem in vrednotenjem pri pouku slovenskega jezika v prvem letniku gimnazije*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
6. Zadavec Pešec, R. (1994). *Pragmatično jezikoslovje: Temeljni pojmi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
7. Spletna stran: <http://www1.cuni.cz> (15. 8. 2012).
8. Spletna stran: <http://www.helsinki.fi/university> (25. 8. 2012).
9. Spletna stran: <http://www.tlu.ee> (20. 8. 2012).

Opombe

1. Preučili smo študijske programe za izobraževanje učiteljev razrednega pouka na izbranih evropskih fakultetah in analizirali učne načrte predmetov, pri katerih smo našli povezave z učiteljevim javnim govornim nastopanjem.
2. Ime programa: Učitelstvi pro 1. stupen ZŠ; zavod: Pedagogicka Fakulta (spletna stran: <http://www1.cuni.cz>).
3. Ime programa: Klassiopetaja (Primary School Teacher); zavod: Faculty of Educational Sciences (spletna stran: <http://www.tlu.ee>).
4. Ime programa: Class teacher education; zavod: Faculty of Behavioural Sciences, Department of Teacher Education (spletna stran: <http://www.helsinki.fi/university>).
5. PISA (Programme for International Student Assessment) je program mednarodne primerjave dosežkov učencev; »je dolgoročen projekt primerjanja znanja in spretnosti učenk in učencev v državah članicah Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) in državah partnericah. Raziskava je bila prvič izvedena leta 2000 in od takrat države na tri leta ugotavljajo ravni bralne, matematične in naravoslovne pismenosti učenk in učencev v starosti 15 let, kar je za večino držav približno ob koncu obveznega izobraževanja« (Pedagoški inštitut 2010: 1).
6. Omenjene metode smo povzeli po Toš, N., Hafner Fink, M. (1998). *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.
7. Gl. tudi Petek (2012).
8. Podatke o izbranih tujih programih za izobraževanje učiteljev razrednega pouka smo pridobili na naslednjih spletnih straneh: <http://www1.cuni.cz>; <http://www.tlu.ee>; <http://www.helsinki.fi/university>.
9. Učni načrti za posamezne predmete v angleščini so na spletnih straneh v primerjavi z izvirniki nekoliko okrnjeni, kar nam je delno oteževalo analizo. Na spletnih straneh izbranih tujih programov za izobraževanje tudi ni učnih načrtov v angleščini za izbirne predmete, zato smo se osredinili samo na obvezne predmete.
10. Grice je v okviru t. i. pragmatičnega jezikoslovja oblikoval sporazumevalna načela, s katerimi je določil, kaj morajo sogovornici narediti, da bi se pogovarjali na najučinkovitejši način. Trdil je, da mora biti sporazumevanje, da bi bilo uspešno, vedno podrejeno vsaj vodilnemu načelu sodelovanja, ki od udeležencev (torej tudi od govorcev) pričakuje, da je njihov prispevek takšen, kot se zahteva, da ustreza stopnji, na kateri se je pojavil, po namenu in smeri pogovora (Zadavec Pešec 1994: 37; Vogel 2002: 60).

PRIDI NA OBISK

Kako nastane hiša? Najprej so naše želje in arhitektove zamisli. Nato arhitekt nariše načrte – navodila, po katerih gradbinci sezidajo hišo. Opremo naročimo pri mizarju in kupimo v trgovini. To so bila izhodišča za delavnico, na kateri smo dva različna tlorisa, ki sta bila na tla narisana s selotejpom, opremili s pohištveno opremo iz kartona.

Nato smo se drug k drugemu povabili na obisk.

Delavnica je bila izvedena 16. 4. 2010 v Hiši arhitekture v Ljubljani pod vodstvom arhitektk Maje Ivanič in Tanje Barle.

